Пише: Јирген Хабермас
четвртак, 17 јул 2008 16:33

Нисам "хвалио" Ирце, већ сам покушао да разјасним околности које су њихово "не" учиниле разумљивим. Непристрасни читалац, а нарочито један комесар ЕУ, који зна о чему се ту ради, не би смео себи дозволити да га наслов, формулсан тако да привуче пажњу, завара у погледу тезе коју сам сасвим недвосмислено изнео. Гинтер Ферхојген изврће моје речи када каже да ја поздрављам ирски вето.

Постоји један сукоб који нас већ годинама паралише и ја се противим реторици која га гура под тепих: једни желе "проширење" Европе, а други инсистирају на благовременом продубљивању институционалне структуре на којој она почива. Данас ЕУ има 27 чланица и у њој је ситуација веома замршена, али ако те чланице више нису кадре да преговорима дођу до заједничког решења о већем броју питања од броја око кога је постигнута сагласност у Ници, онда треба погледати и алтернативу која се нуди: могуће је олабавити стеге заједништва наметнуте правилом о једногласном доношењу одлука и оставити одрешене руке земљама које желе да продубе своју сарадњу.

То је тема о којој морамо разговарати ако желимо да изађемо на крај са спутаношћу правилом о консензусу, и последичном блокадом заједничког политичког делања.

Такође, не треба онога ко износи предлог о различитим ступњевима интеграције стављати на стуб срама као да би се тако окрњила солидарност међу добрим Европљанима. Тај предлог служи решавању проблема који је настао управо због недостатка солидарности. Или се, можда, солидарно понашају Азнар, Барозо, Блер и Берлускони када се пред инвазију на Ирак, без консултација са својим европским колегама, заклињу на послушност лицемерној политици Бушове владе која крши међународно право?

"Више демократије" у Европи?

Критикујем и једно и друго, и прикривени патернализам и равнодушно занемаривање проблема, карактеристично за политику хладног "идемо као и до сада". Ирци су већ једном морали да понове референдум о Европи и да "не" коригују у правцу који су им власти сугерисале.

Европски савет се млако залаже – као и Ферхојген у свом пледоајеу – да се Ирци по други пут подвргну том понижавајућем поступку. Флоскула о "поштовању" ирског гласа не открива ништа друго до то колико је набујао цинични презир према исходу демократског процеса.

Пре него што су додатно нашкодиле демократији (и дале повода дневнику Неуен Зürцхер Зеитунг да викенд издање 21./22. јуна наслови питањем "Да ли су демократије неефикасне?") политичке елите је требало да добро размисле о томе како су саме себе довеле у овај ћорскокак.

Моје објашњење се своди на то да се владе преплашено измичу не желећи ни да се дотакну сукоба који је зауставио процес интеграције. На једној страни су чланице које се из разумљивих историјских, и нешто мање убедљивих политичких разлога, опиру сваком

даљем кораку у правцу интеграције. Шта им се може замерити? На другој страни су државе чланице у којима би политичке партије, да имају храбрости да се упусте у праву изборну кампању за Европу, вероватно могле придобити већину за програм тешње сарадње у ЕУ.

Сви досадашњи референдуми су одржани у атмосфери привидног националног отпора. Из свег срца подржавам Ферхојгена када каже: "Не пребацујем елитама то што не гурају у правцу интеграција, али им пребацујем што се за њих заправо ни не залажу".

У погледу европске будућности постоји засад неразрешив сукоб, и то је политичка чињеница коју напросто треба констатовати и за коју не треба кривицу пребацивати ниједној од сукобљених страна. Ферхојгену и његовим колегама пребацујем што заташкавају тај сукоб. Монотонија њиховог технократског говора покопава сваку напредну мисао о Европи.

Није тачно да можемо, као што тврди Ферхојген, истовремено имати обоје – и постојећи модус политике и дубље европско јединство. Није тачно да можемо 27, а ускоро и 28 чланица, од којих свака плута на своју страну, с једне стране стиснути заједно и наметнутни им исте стеге, а са друге истовремено "остварити више демократије".

Ферхојген помпезно најављује многе демократске благодати – парламент у пуном капацитету, европске изборе са европским темама, егзекутиву која се формира на основу избора, и тако даље. То су циљеви прилично конвенционалног карактера, али то на страну: он мора знати да нису сви сагласни чак ни када је реч о сасвим малом повећању демократски легитимисаног простора политичког деловања на равни Европе; такође мора знати да тако нешто могу постићи само неки, и то на путу "степенасте" интеграције.

Наравно да је могуће спорити се о томе да ли су неки даљи циљеви остварив. Али слоган "ми нисмо европски народ" само тера воду на воденицу десничарског популизма. На европским првенствима, ритуали и реакције играча и навијача показују да нације више не стоје једна насупрот друге "као из камена истесане".

И шарене заставице на аутомобилима показују да возачима често није довољна једна застава да би изразили како се идентификују са "својом" екипом. Не ради се о томе да ли је нека нација спремна да се одрекне свог идентитета. Питање је како се може развити евопска јавност. Ако се то догоди, онда ће се и међу власницима јаркоцрвених пашоша постати јасно како би ваљало да на изазове светскополитичке судбине, изазове којима смо изложени заједно, заједно и одговоримо.

Нема много спора око тога да Европа мора научити да једним гласом говори када се сусретне са светским проблемима који захтевају хитно решавање. Спор, међутим, постоји око тога да ли Европа треба да се додатно оспособи за политичко деловање и на унутрашњем плану. Експерти су испунили читаве полице књига покушавајући да објасне како националне државе на наднационалном плану поново добијају све оне компетенције које су изгубиле у процесу привредне глобализације.

У овом контексту се налази и аргумент који би проевропске, али све безличније социјалдемократске партије могле да употребе у свом левичарском пројекту Европе. Европске институције се не морају концентрисати искључиво на увођење једнаких тржишних слобода; то јесте по себи пожељно, али не пре свега, и не без политичког противтега.

Уједињење Европе, спроведено с пола срца, остаће половично док се тај дисбаланс не уравнотежи. Политичка заједница не сме бити тако устројена да већ у самим темељима грађевине буде уписано како не постоји алтернатива за владајућу тржишно-либералну привредну политику.

Нужни коректив

Проблематичан је, наводно, и референдум који би се истовремено спровео у читавој Европи. Сложени уговори, настали на основу преговора, нису добар предмет референдума, у то нема сумње. Али у овом случају би се одлучивало о правцу у коме даље треба ићи. На следећим европским изборима може се додати једно једноставно питање. Сматрам да нема оправдања за сумњу у то је дошло до ерозије принципа репрезентације.

Као пример за то може да послужи швајцарцарска консоцијативна демократија. Када политичко законодавство – као оно у Бриселу, где власти немају опозицију спремну да је смени – ради под пресијом да око свега мора постојати сагласност, онда је изјашњавање народа нужни коректив.

Süddeutsche Zeitung, 26.06.2008.